

QO'SHIN TURLARIDA ASKARLIK QISMLARI

Zayniddinova Roziya Saidakbarovna
Turk tili oqituvchisi

Mamlakatimiz mustaqillikni qo'lg'a kiritgan dastlabki kunlardan oq tariximizni qayta tiklash, tarix haqiqatlarini xalqimizga boricha yetkazish, buyuk ajdodlarimizning nomlarini ulug'lash, xalqimizning umumbashariyat tan olgan ma'naviyatini qaytarish va yangi davr talablari asosida yuksak darajaga ko'tarishni asosiy maqsad deb belgiladi. Bu hol esa O'zbekiston tarixining barcha davrlarini chuqur o'rganish, tarixiy haqiqatni bekam-u ko'st yuzaga chiqarishni kun tartibiga qo'yadi. Ushbu fanning dolzarbligi zamonaviyligi shundan iboratki, hozirgi davrda barcha sohalar kabi Qurolli Kuchlarimizda ham harbiy xizmatchilarning ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasiga katta e'tibor berilmoqda, ushbu tarbiya jarayonida o'sib kelayotgan yosh avlodimizni vatanparvarlik va buyuk ajdodlarimizga hurmat, ularning bosib o'tgan yo'llarini bilish, tariximizda o'chmas iz qoldirganligini, meroslarni o'rgatish, har bir ulg'ayib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Istiqlolimiz tufayli mamlakatimizda sodir bo'layotgan tub demokratik o'zgarishlar jarayoni Sohibqiron Amir Temurning turkiy xalqlar davlatchiligi an'analarini, tajribalarini, islom hamda shariat qonun-qoidalarini barpo etilgan qudratli davlatning asosiy dasturi qilib, o'z siyosati va hukmini yer yuzining juda keng mintaqalariga yoyganligi haqidagi bor haqiqatni teran anglab yetishga imkoniyat yaratdi. Mustaqillikka erishganimizdan keyin xalqimizning o'z yurti, tili, madaniyati, qadriyatlari tarixini bilishga, o'zligini anglashga qiziqishi ortib bormoqda. Bu tabiiy hol. Odamzod borki, avlod-ajdodi kimligini, nasl-nasabi, o'zi tug'ilib voyaga yetgan qishloq, shahar, xullas, Vatanining tarixini bilishni istaydi. Hozir O'zbekiston deb ataluvchi hudud, ya'ni bizning Vatanimiz nafaqat Sharq, balki umumjahon sivilizatsiyasi beshiklaridan biri bo'lganini butun jahon tan olmoqda. Bu qadimiy va tabarruk tuproqda buyuk allomalar, fozil-u fuzalolar, olim-u ulamolar, siyosatchi va sarkardalar yetishib chiqqan.

“Tarix” arabcha so'z bo'lib, o'tmishdagi voqealarni o'rganish, o'rganish ma'nosini bildiradi. Tarix odamlarni va ularning hayotini uzoq vaqtdan beri o'rganishdir. Tarixni o'rganish juda muhim, chunki u ajdodlarimiz, ularning erishgan yutuqlari va mamlakatimiz tarixidagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Tarixni o'rganish orqali biz yaxshi inson bo'lishga yordam beradigan muhim ko'nikmalar va qadriyatlarni ham o'rganishimiz mumkin. O'z yurtimiz, tilimiz va madaniyatimiz haqida qiziquvchan bo'lishimiz tabiiy, tarixni o'rganish esa o'zligimizni yaxshiroq tushunishimizga yordam beradi.

Yoshlar o'z yurti oldidagi mas'uliyatni his etib, uning bir bo'lagi ekanidan faxrlanadilar. Ular uchun muhim mavzular bo'yicha munozara va munozaralarga

qo'shilish juda muhimdir. Harbiy tarix - bu urushlar va qo'shinlar bilan bog'liq o'tmishdagi voqealarni o'rganish. Bu bizning mamlakatimiz va boshqalar vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanganligini tushunishga yordam beradi. Shuningdek, u bizga muammolarni hal qilish va kurashishning turli usullarini o'rgatadi. Harbiy tarix bizga o'tmishni o'rganish va tushunishga yordam beradigan ko'plab ma'lumotlar va nazariyalarni o'z ichiga oladi. U urushlar, armiyalar qanday tashkil etilganligi va ular ishlatgan qurollar kabi narsalarni qamrab oladi. Hozir ESA, aynan mamlakatimiz qo'shin turlari haqida fikr boradi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tarkibiga Quruqlikdagi Qo'shinlar, Havо Hujumidan Mudofaa Qo'shinlari va Harbiy Havо Kuchlari, Maxsus Qo'shinlar, Chegara va Ichki Qo'shinlar, Davlat Xavfsizlik, Favqulodda Vaziyatlar Vazirligi va boshqa vazirliklar va muassasalarga qarashli harbiy bo'limlar kiradi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining DXX, Chegara Qo'shinlari va Ichki Ishlar Vazirligi Qo'shilarining vazifalari. 1. Quruqlikdagi Qo'shinlar Qurolli Kuchlarning eng ko'p sonli xillaridan biri bo'lib, boshqa qo'shin xillari va turlari bilan o'zaro harakatda O'zbekistonga nisbatan qilingan, qayerdan bo'lishidan qat'iy nazar, tajovuzni qaytarishga oid vazifalarni bajarishga mo'ljallangan. Quruqlikdagi Qo'shinlar tarkibiga Moto-o'qchi, Tank va Artilleriya Qismlari, Havо Hujumidan Mudofaa bo'linmalari, Tezkor Harakat Qiluvchi Kuchlar qismlari, Ta'minot Qism va Bo'linmalari kiradi. Moto-o'qchi qismlar Quruqlikdagi qo'shinlarning asosi, ular jangovar tarkibning negizi hisoblanadi. Ular yerdagi va havodagi nishonlarni yakson qilish uchun qudratli qurol-aslahalar, tanklar, to'plar va minomyotlar, tankka qarshi boshqariluvchi raketalar, zenit komplekslari va qurilmalari, razvedka va boshqaruvning samarali vositalari bilan ta'minlangan. Tank qismlari quruqlikdagi qo'shinlarning zamonaviy jang olib borish sharoitlarida muhim vazifalarni bajarishga qaratilgan bosh zarba beruvchi kuchi va qurolli jangning qudratli vositasidir. Tanklar yuksak jangovarlik xususiyatlarga, ishonchli zirxli himoyaga ega bo'lib, tog'-adirlik, notekis, yo'lsiz hudud sharoitlarida ham olis masofalarni bosib o'tishga qodirdir. Ular hatto, yadro quroli qo'llanilgan sharoitlarda ham jang olib borishga moslashgan Artilleriya qismlari jangovar vazifalarni bajarishda bosh (o't purkovchi) kuch hamda muhim tezkor-taktik vositadir. Ular arsenalida mavjud zamonaviy to'plar, reaktiv qurilmalar, gaubitsalar, minomyotlar artilleriya qismlarining o't ochish imkoniyatlari, jangovar harakatlar samaradorligini yanada oshiradi. Tezkor harakat qiluvchi (mobil) kuchlar qismlarining ahamiyati hozirgi kunda sezilarli darajada ortgan. Desantchilar jangovar mashinalari, o'ziyurar artilleriya qurilmalari, tanklar, zirhli transportlar, yuksak samarali tankka qarshi va zenit vositalari, stvolli va reaktiv artilleriya, kuchli avtomatik qurollar, aloqa va boshqaruvning zamonaviy uskunalari bilan ta'minlangan O'zbekistonlik desantchilar armiyaning yuqori darajada tayyorlangan va tezkor (mobil) qismidir. Havо Hujumidan Mudofaa Qo'shinlari va Harbiy Havо Kuchlari

oldilariga qo‘yilgan vazifalarni mos ravishda o‘zaro hamkorlikda amalga oshiradilar va eng yuqori manyovrli qo‘shin xillaridan biri hisoblanadi. Havo Hujumidan Mudofaa qo‘shinlari O‘zbekiston Respublikasiga havodan turib qilingan har qanday hujumni bartaraf etish borasida zudlik bilan harakat qilishga doimo shay turuvchi va mamlakatimiz havo sarhadlarini radiolokatsion razvedkasini ta‘minlovchi qo‘shin turidir. Havo Hujumidan Mudofaa Qo‘shinlari respublikaning ma‘muriy-siyosiy, sanoat-iqtisodiy markazlari va tumanlarini, qo‘shinlar guruhlarini, harbiy va boshqa muhim ob‘yektlarni dushmanning havo hujumidan himoya qilishga mo‘ljallangan. Harbiy havo kuchlari havodan turib dushmanning aviasiya, quriqlikdagi qo‘shinlari guruhlariga, davlat va harbiy boshqaruv tizimi ob‘ektlariga, frontlari va harbiy-iqtisodiy salohiyatiga, transport kommunikasiyalariga talofat etkazish, havo razvedkasini amalga oshirish, shuningdek, Quruqlik qo‘shinlarini aviasiya yordamida qo‘llab-quvvatlash, havo desntchilarini tashlash, qo‘shin va moddiy vositalarni havo orqali tashish va boshqa vazifalarni bajarishga mo‘ljallangan.

1. Maxsus qo‘shinlar o‘ta muhim yo‘nalishlarda tashkil qilinadigan qo‘shinlar guruhlarini kuchaytirish hamda jangovar harakatlarni har tomonlama ta‘minlashga mo‘ljallangan bo‘lib, uning tarkibiga Razvedka qilish Qo‘shinlari, Texnikaviy Ta‘minot Qismlari, Qadioelektron Kurash Qismlari, Avtomobil, Yo‘l va Truboprovod Qo‘shinlari, Qo‘riqlash, Frontorti Ta‘minot Bo‘linmalari, Muhandislik Aerodrom va Aviation-texnikaviy, Topogeofizikaviy va Gidrometeorologiya Qismlari kiradi. Muhandislik-quruvchilik qo‘shinlari tinchlik davrida Qurolli Kuchlar infrastrukturasi taraqqiyotini ta‘minlash va davlatning strategik iqtisodiy dasturini bajarishga, urush paytida mudofaa binolarini, kommunikatsiya qurilishlari va qutqaruv-avariya ishlarini bajarishga mo‘ljallangan. Harbiy shaharchalar va askar kazarmalari, ofitserlar tarkibi, muddatdan tashqari harbiy xizmatchilar va ularning oila a‘zolari uchun turar joylar, askar klublari, oshxona va choyxonalar, harbiy xizmatchilarning bolalari uchun maktab, bog‘chalar binolari, gospital va tibbiy punktlar, jangovar texnika va qurol-yarog‘lar uchun park, ombor va garajlar qurish - bularning barchasi qurilish qismlari va bo‘linmalarining vazifalaridir.

Chegara Qo‘shinlari 1999-yilgacha Milliy Xavfsizlik Xizmati tarkibida bo‘lishgan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 1999-yil 13-yanvardagi Farmoniga binoan Davlat chegaralarini himoya qiluvchi qo‘mita tuzildi. Qo‘mita davlat boshqaruvining markaziy organlaridan biri bo‘lib, chegaraga doir siyosatni amalga oshiradi, davlat chegaralarini himoya qilish va qo‘riqlashni tashkil etishni ta‘minlaydi. Chegara qo‘shinlari faoliyatini boshqarishni amalga oshiradi. Joylardagi davlat boshqaruv organlari, mahalliy davlat hokimiyat organlari, nodavlat, notijorat tashkilotlarning davlat chegarasini himoya qilish va qo‘riqlash sohasidagi faoliyatini muvofiqlashtirib turadi. Chegara Qo‘shinlari bugungi kunda qo‘shinning mustaqil turi bo‘lib, davlat chegaralari himoyasining birinchi eshelonini tashkil etadi. Davlat

chegarasi chizig'ining joylarda g'ayriqonuniy tarzda o'zgartirilishiga yo'l qo'ymaslik, davlat chegarasida harbiy va boshqa fitnalarning oldini olish, davlat chegarasini noqonuniy ravishda kesib o'tilishiga yo'l qo'ymaslik, davlat chegarasini buzuvchilarni aniqlash va ushlab, davlat chegarasi rejimiga, chegara oldi rejimiga va davlat chegarasi orqali o'tkazish punktlaridagi rejimiga rioya qilinishi ustidan nazoratni amalga oshirish; shaxslar, transport vositalari, tovarlar, boshqa mol-mulk va hayvonlarning davlat chegarasi orqali belgilangan tartibda o'tkazilishini amalga oshirish; davlat chegarasi orqali olib o'tilayotgan kontrabanda narsalarini hamda boshqa noqonuniy ravishda olib o'tilayotgan tovarlar, boshqa mol-mulk va hayvonlarni, shuningdek transport vositalarini aniqlash va belgilangan tartibda ushlab qolish; davlat chegarasi rejimini buzish bilan bog'liq huquqbuzarliklarning oldini olish, chegara oldi qidiruvlari va operatsiyalarini o'tkazish Chegara Qo'shinlarining majburiyatlariga kiradi. Ichki Qo'shinlar Ichki Ishlar Vazirligi tarkibida tashkil qilingan bo'lib, uning asosiy vazifalari Militsiya Organlari bilan hamkorlikda aholi yashaydigan joylarda, toifalangan xalq xo'jaligi korxonalarida va boshqa jamoat joylarida jamoat tartibini saqlash, fuqarolarni, huquqiy va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, tashkilotlar, idoralar, muassasalarni jinoyatchilikdan va boshqa jamiyatga qarshi harakatlardan muhofaza qilishdan iboratdir. Davlat Xavfsizlik Xizmati, Favqulodda Vaziyatlar Vazirligi va boshqa vazirliklar va tashkilotlar harbiy tuzilmalarining asosiy vazifasi milliy xavfsizlikni ta'minlashning o'ziga xos vazifalarini bajarish, tabiiy va texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarni oldini olish, ularning oqibatlarini tugatish va inson hayotini ta'minlovchi xalq xo'jaligi, korxonalar va muassasalarni qo'riqlash hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarini barpo etishning tashkiliy davri yakunlangach, oldindagi vazifa uni zamon talablari asosida isloh qilishdan iborat bo'ldi. Bunda avvalo qo'shinlar qo'llanishning strategik va taktik jihatidan kelib chiqib, Qurolli Kuchlar tuzilishi asosi O'zbekiston Respublikasini himoya qila oladigan qo'shinlar va maxsus qo'shnlarni tuzishga qaratildi. Bular:

1. Quruqlikdagi qo'shinlar; harbiy havo kuchlari va harbiy havo hujumidan mudofaa qo'shinlari;
2. Maxsus va muhandislik quruvchilik qo'shinlari; Ichki ishlar vazirligining ichki va qorovul qo'shinlari;
3. Davlat xavfsizlik xizmatining harbiylashtirilgan qismlari va chegara qo'shinlari.

- Quruqlikdagi qo'shinlar tarkibiga motoo'qchi, tankchi va artilleriya qo'shilmalar va qismlaridan, havo desanti, hujumchi desant, havo hujumidan mudofaa bo'linmalari, tez harakat qiluvchi kuchlar qismlari, ta'minot qismlari va bo'linmalari kiradi.

- Harbiy havo kuchlari Qurolli Kuchlarning eng yuqori manyovrlangan qo'shin turlaridan biri hisoblanadi.
- Maxsus qo'shinlar jangovar harakatlarni operativ ta'minlash masalalarini hal etish uchun mo'ljallangan.

- Qo'shinlarning harakati va manyovri uchun yo'llarni tayyorlashda muhandislik bo'linmalarining tutgan o'rnini alohida. Bu bo'linmalar g'ildirakli va zanjirlik asoslardagi yo'lyotqizgich, minalardan tozalovchi muhandislik mashinalari, ko'priklar quruvchilar hamda o'ziyurar mexanizatsiyalashgan ko'priklar kabi maxsus texnika turlari bilan ta'minlangan.

- Qo'shinlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan harbiy aloqa qo'shinlariga bog'liq. Ular qo'shinlar va qurollarni boshqarish tizimida axborotlarni almashtirish xizmatini bajaradilar. Aloqa qo'shinlari simli aloqa, radioaloqa, maxfiylashtirilgan aloqa vositalaridan foydalangan holda harbiy harakatlarning borishiga ta'sir o'tkazadilar.

- Muhandislik quruvchilik qo'shinlari Qurolli Kuchlar infratuzilmasi taraqqiyotini ta'minlash va davlat strategik iqtisodiy dasturini bajarishga hissa qo'shib kelmoqda. Urush sharoitida mazkur qo'shinlarga mudofaa binolarini, kommunikatsiya qurilishlari va qutqaruvvariya ishlarini bajarish yuklatilgan. O'zbekiston Respublikasi Chegara qo'shinlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992-yil 24-martidagi farmoniga ko'ra tuzildi. Chegara qo'shinlariga O'zR davlat chegaralarini, uning suverenitetini himoya qilish vazifasi qo'yilgan. Ichki ishlar qo'shinlarining maxsus bo'linmalari muhim davlat ob'yektlarini qo'riqlash, maxsus harbiy operatsiyalarda qatnashish, terrorchilarga qarshi kurash kabi vazifalarni bajaradi. Urush holatida O'zbekiston Qurolli Kuchlari o'z vazifalarini O'zR Davlat xavfsizlik xizmati qo'mitasi va Ichki ishlar vazirligi bilan birgalikda amalga oshiradi. Ularning birgalikdagi harakatini muvofiqpashtirish uchun 2000 yilda Mudofaa Vazirligida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Birlashgan Shtabi tuzildi. Qurolli Kuchlarga Oliy boshqaruvni Prezident amalga oshiradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 93-moddasiga muvofiq, Prezident Respublika Qurolli Kuchlarining Oliy Bosh qo'mondoni hisoblanadi.

Qurolli Kuchlarning tashkiliy davrida Qurolli Kuchlar tashkiliyshtat tuzilishi takomillashtirildi va unga muvofiq harbiy qismlar, muassasalar va harbiy o'quv yurtlari isloh qilindi. Harbiy bilim yurtlari tarmoqlarini kengaytirish va Qurolli Kuchlar akademiyasini barpo etish hisobiga milliy kadrlar tayyorlashning mukammal tizimi yaratildi. Qurolli Kuchlar vazifalariga binoan, harbiy xizmatchilar barcha toifasining

ta'lim jarayoni yaxshilandi. Mintaqadagi geostrategik vaziyat va harbiy-siyosiy holat hisobga olinib, qo'shinlarni joylashtirish tizimi takomillashtirildi. Bu — davlat chegaralarini hamda xalqimiz manfaatlarini ishonchli himoya qilish hamda o'ziyurar mexanizatsiyalashgan ko'priklar kabi maxsus texnika turlari bilan ta'minlangan.

- Qo'shinlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan harbiy aloqa qo'shinlariga bog'liq. Ular qo'shinlar va qurollarni boshqarish tizimida axborotlarni almashtirish xizmatini bajaradilar. Aloqa qo'shinlari simli aloqa, radioaloqa, maxfiylashtirilgan aloqa vositalaridan foydalangan holda harbiy harakatlarning borishiga ta'sir o'tkazadilar.

- Muhandislik quruvchilik qo'shinlari Qurolli Kuchlar infratuzilmasi taraqqiyotini ta'minlash va davlat strategik iqtisodiy dasturini bajarishga hissa qo'shib kelmoqda. Urush sharoitida mazkur qo'shinlarga mudofaa binolarini, kommunikatsiya qurilishlari va qutqaruvvariya ishlarini bajarish yuklatilgan.

O'zbekiston Respublikasi Chegara qo'shinlari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992-yil 24-martidagi farmoniga ko'ra tuzildi. Chegara qo'shinlariga O'zR davlat chegaralarini, uning suverenitetini himoya qilish vazifasi qo'yilgan. Ichki ishlar qo'shinlarining maxsus bo'linmalari muhim davlat ob'yektlarini qo'riqlash, maxsus harbiy operatsiyalarda qatnashish, terrorchilarga qarshi kurash kabi vazifalarni bajaradi.

Urush holatida O'zbekiston Qurolli Kuchlari o'z vazifalarini O'zR Davlat xavfsizlik xizmati qo'mitasi va Ichki ishlar vazirligi bilan birgalikda amalga oshiradi. Ularning birgalikdagi harakatini muvofiqlashtirish uchun 2000 yilda Mudofaa Vazirligida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Birlashgan Shtabi tuzildi. Qurolli Kuchlarga Oliy boshqaruvni Prezident amalga oshiradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 93-moddasiga muvofiq, Prezident Respublika Qurolli Kuchlarining Oliy Bosh qo'mondoni hisoblanadi. Qurolli Kuchlarning tashkiliy davrida Qurolli Kuchlar tashkiliy shtat tuzilishi takomillashtirildi va unga muvofiq harbiy qismlar, muassasalar va harbiy o'quv yurtlari isloh qilindi. Harbiy bilim yurtlari tarmoqlarini kengaytirish va Qurolli Kuchlar akademiyasini barpo etish hisobiga milliy kadrlar tayyorlashning mukammal tizimi yaratildi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, agar davlatimiz shunday ishonchli qo'llarda bo'lsa, uni hech bir kuch yakson qila olmaydi. Bu esa, davlatimizni yanada gullab yashashiga zamin bo'la oladi. Biz esa, bemalol erkin bo'lib yashay olamiz. Prezidentimiz tashabbusi bilan bunday ishonchli mudofaa bizni har taraflama himoya qilib turibdi.